

Correlation of Spiritual Well-Being with Spiritual Intelligence and Emotional Intelligence in Students at Mohaghegh Ardebili University

Seyfullah Aghajani ¹, Hamid Reza Samadifard ^{2,*}

¹ Associate Professor, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

² PhD Student of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

* **Corresponding author:** Hamid Reza Samadifard, PhD Student of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran. E-mail: hrsamadifard@ymail.com

Received: 20 Oct 2018

Accepted: 18 Jul 2019

Abstract

Introduction: Spiritual intelligence and emotional intelligence are considered to be a well-being determinant in the students. The aim of this study was to determine the correlation of spiritual well-being with spiritual intelligence and emotional intelligence in students of Mohaghegh Ardebili University.

Methods: The present study is a descriptive-correlational research which was conducted on 382 students of Mohaghegh Ardebili University in the academic year 2016-2017, selected by multistage cluster sampling method. The data collection instruments were "Spiritual Well-Being Scale", "King's Spiritual Intelligence Scale" and "Emotional Intelligence Questionnaire". Validity and reliability of questionnaires have been proven in previous studies. Data were analyzed using SPSS. 18.

Results: There was a significant correlation between spiritual intelligence ($r = 0.59$) and emotional intelligence ($r = 0.55$) with spiritual well-being among students ($P < 0.05$). Also, the results of stepwise regression showed that spiritual intelligence and emotional intelligence in students predict their spiritual well-being ($P < 0.05$).

Conclusions: Spiritual and emotional intelligence is one of the variables related to spiritual well-being of students and is able to predict it. It is suggested that policymakers provide educational programs by providing appropriate educational content and environment and adopt effective strategies for improving the spiritual well-being of students during their education.

Keywords: Well-Being, Intelligence, Students

همبستگی تندرستی معنوی با هوش معنوی و هوش هیجانی در دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی

سیفاله آفاجانی^۱، حمیدرضا صمدی فرد^{۲*}

^۱ دانشیار، گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران
^۲ دانشجوی دکتری تخصصی روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران
* نویسنده مسئول: حمیدرضا صمدی فرد، دانشجوی دکتری تخصصی روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران. ایمیل: hrsamadifard@ymail.com

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۰۴/۲۷

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۰۷/۲۸

چکیده

مقدمه: هوش معنوی و هوش هیجانی یک پیش بینی کننده برای تندرستی در دانشجویان محسوب می شوند. مطالعه حاضر با هدف تعیین همبستگی تندرستی معنوی با هوش معنوی و هوش هیجانی در دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی انجام شد.
روش کار: مطالعه حاضر، پژوهشی توصیفی- همبستگی است که بر روی ۳۸۲ نفر از دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶ که به شیوه نمونه گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شده بودند، انجام شد. ابزارهای گردآوری داده‌ها شامل "مقیاس تندرستی معنوی" (Spiritual Well-Being Scale) "مقیاس هوش معنوی کینگ" (King's Spiritual Intelligence Scale) و "پرسشنامه هوش هیجانی" (Emotional Intelligence Questionnaire) بود. روایی و پایایی ابزارها در مطالعات قبلی اثبات شده است. داده‌ها با استفاده از نرم افزار آماری اس پی اس نسخه ۱۸ تحلیل شدند.
یافته‌ها: بین هوش معنوی ($r = ۰/۵۹$) و هوش هیجانی ($r = ۰/۵۵$) با تندرستی معنوی در بین دانشجویان همبستگی معناداری وجود داشت ($P < ۰/۰۵$). همچنین نتایج رگرسیون گام به گام نشان داد که هوش معنوی و هوش هیجانی در دانشجویان، تندرستی معنوی آنان را پیش بینی می کنند ($P < ۰/۰۵$).
نتیجه گیری: هوش معنوی و هیجانی از متغیرهای مرتبط با تندرستی معنوی دانشجویان بوده و توانایی پیش بینی آن را دارند. پیشنهاد می شود سیاست‌گذاران و مجریان برنامه‌های آموزشی با فراهم آوردن محتوا و محیط آموزشی مناسب و اتخاذ راهبردهای مؤثر زمینه ارتقای تندرستی معنوی دانشجویان را در طول دوران تحصیل فراهم سازند.
واژگان کلیدی: تندرستی، هوش، دانشجویان

تمامی حقوق نشر برای انجمن علمی پرستاری ایران محفوظ است.

مقدمه

[۴]. تندرستی معنوی شامل مولفه‌های شناخت و عواطف است. مؤلفه شناختی، برخورداری از شناخت یا معرفت ویژه نسبت به خدا، انسان، خلقت، پذیرش خدا و قوانین الهی بوده و اولین گام در حرکت به سوی خداوند است. گام بعد عواطف، احساس آرامش، نشاط، امید و محبت‌ورزی نسبت به خدا و انبیای الهی است [۳، ۴]. در واقع، تندرستی معنوی نقش حیاتی در سازگاری با تنش ایفا می کند و تأثیر مثبتی در ارتقا تندرستی ذهنی و کاهش اختلالات ذهنی مانند افسردگی، افزایش اعتماد به نفس و کنترل خود دارد و راهکاری رایج برای مقابله با مشکلات به حساب می آید [۵، ۶]. از عواملی که ممکن است در تندرستی معنوی دانشجویان تأثیرگذار باشند، هوش معنوی و هیجانی می باشند [۷].

در همه کشورهای دنیا مسائل دانشگاهی و مشکلات فراوان دانشجویی دامنه وسیعی به خود گرفته و عوامل مختلفی تندرستی آن‌ها را به خطر می اندازد [۱]. از طرفی، در سال‌های اخیر برای افزایش توان مقابله‌ای و ارتقاء تندرستی دانشجویان، تندرستی معنوی به عنوان موضوع مهم وارد ادبیات نظری و پژوهشی شده است [۲]. تندرستی معنوی، ارتباط هماهنگ و یکپارچه را بین نیروهای داخلی فراهم می کند و با ویژگی‌هایی مانند صلح، تناسب و هماهنگی، احساس ارتباط نزدیک با خویشتن، خدا، جامعه و محیط مشخص می شود [۳]. بدون تندرستی معنوی، دیگر مولفه‌های زیستی، روانی و اجتماعی نمی توانند عملکرد درستی داشته یا به حداکثر ظرفیت خود برسند و در نتیجه بالاترین سطح کیفیت زندگی، قابل دستیابی نخواهد بود

مقیاس‌ها. معیار خروج از مطالعه نیز شامل تکمیل ناقص ابزارها بود. در نهایت از نمونه ۴۰۰ نفری اجرا شده، به دلیل ناقص بودن پاسخ ۱۸ نفر از شرکت کنندگان، نمونه شامل ۳۸۲ دانشجو شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از ابزارهای زیر استفاده شد.

"مقیاس تندرستی معنوی" (Spiritual Health Scale) توسط Paloutzian & Ellison در سال ۱۹۸۲ [۳۲] برای سنجش تندرستی معنوی افراد طراحی شد. این مقیاس دارای ۲۰ سؤال بود که مولفه‌های تندرستی مذهبی (۱۰ سؤال) و تندرستی وجودی (۱۰ سؤال) را شامل می‌شد. پاسخ سؤالات با استفاده از مقیاس شش‌تایی لیکرت از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق نمره دهی می‌شد [۳۲]. دامنه نمرات مقیاس بین ۲۰ و ۱۲۰ بود. به این صورت که نمره بین ۲۰ تا ۴۰ نشان دهنده تندرستی معنوی پایین، نمره بین ۴۱ تا ۹۹ بیانگر میزان تندرستی معنوی در حد متوسط و نمره بالاتر از ۱۰۰ نشان‌دهنده میزان تندرستی معنوی در حد بالا است. در خارج از ایران ضریب آلفای کرونباخ این مقیاس در ۴۲۱۷ نفر از جوانان کشور چک بالای ۰/۷۰ ذکر شد و روایی محتوایی آن نیز تأیید شد [۳۲].

در ایران روایی محتوایی مقیاس توسط سید فاطمی و همکاران بر روی بیماران سرطانی پس از ترجمه به فارسی تأیید شده است [۳۳]. همچنین این ابزار بر روی ۲۸۵ دانشجوی پرستاری دانشگاه‌های ایران، تهران و شهید بهشتی اجرا گردیده و پایایی آن با آلفای کرونباخ ۰/۸۲ گزارش شده است [۳۴]. در مطالعه حاضر، روایی صوری ابزار مذکور توسط پنج نفر از مدرسین گروه روانشناسی دانشگاه محقق اردبیلی تأیید شد و پایایی آن به روش آلفای کرونباخ در ۳۸۲ نفر از دانشجویان ۰/۷۹ بدست آمد. "مقیاس هوش معنوی کینگ" (King's Spiritual Intelligence Scale) در سال ۲۰۰۸ توسط King & DeCicco طراحی شد. این مقیاس دارای ۲۴ ماده بود که هر ماده در یک طیف لیکرت از صفر تا ۴ (کاملاً نادرست تا کاملاً درست) نمره‌گذاری می‌شد [۳۵]. تفکر وجودی انتقادی، معناداری شخصی، هشجاری متعالی و گسترش حالت هشجاری زیرمقیاس‌های ابزار بودند که هر کدام به ترتیب ۵، ۷، ۵ و ۷ ماده داشتند. دامنه نمره کل فرد بین صفر تا ۹۶ بود که نمره بالاتر نشان دهنده هوش معنوی بیشتر بود [۳۵]. در نسخه اصلی آلفای کرونباخ بر روی ۶۱۹ نفر از دانشجویان برای کل مقیاس ۰/۹۲ و برای زیرمقیاس‌ها بین ۰/۸۷ تا ۰/۹۴ گزارش شد. همچنین سازندگان ابزار برای تأیید روایی همگرایی بر روی ۶۱۹ نفر از دانشجویان، این ابزار را با "مقیاس خودتفسیری فراشخصی دیچیکو و استروینگ" (DeCicco, Stroink Metapersonal Self-Constual Scale) و "مقیاس عرفان هود" (Hood Mysticism Scale) مورد بررسی قرار دادند و ضرایب همبستگی به ترتیب ۰/۶۷ و ۰/۶۳ به دست آمد [۳۵].

در پژوهشی در ایران پایایی ابزار به روش آلفای کرونباخ بر روی ۲۵۰ نفر از دانشجویان دانشگاه اصفهان برای نمره کل و زیرمقیاس‌ها بین ۰/۷۳ تا ۰/۸۸ ذکر شد. روایی همگرایی مقیاس با "مقیاس تجارب معنوی غباری‌بناب" (Spiritual Experiences Scale Bonab) (Ghobari) ۰/۶۶ ذکر شد [۳۶]. در این پژوهش روایی صوری مقیاس توسط پنج نفر از مدرسین گروه روانشناسی دانشگاه محقق اردبیلی تأیید شد. همچنین پایایی مقیاس به روش آلفای کرونباخ در ۳۸۲ نفر از دانشجویان ۰/۷۳ به دست آمد.

هوش معنوی عبارت است از ظرفیت انسان برای پرسیدن سؤالات نهایی درباره معنای زندگی و ارتباط یکپارچه بین آنها و دنیایی که در آن زندگی می‌کنند [۸]. این جنبه از هوش می‌تواند آرامش را به انسان هدیه کرده و او را به یک نیروی برتر در این جهان هستی متصل کند [۹، ۱۰]. بسیاری از روانشناسان معتقدند که انسان باید برای رسیدن به کمال و خودشکوفایی تلاش کند و این نیاز فطری در همه انسان‌ها است و اگر انسان از لحاظ معنوی سالم باشد، در محدوده تندرستی روانی و معنوی خود احساس زنده بودن، هدفمندی و رضایت خواهد کرد [۱۱، ۱۲]. نتایج پژوهش‌ها نشان داده است که هوش معنوی از عوامل تأثیرگذار در شخصیت و بهزیستی معنوی دانشجویان است [۱۳، ۱۴]. نتایج مطالعات نشان داده است که هوش معنوی از عوامل تأثیرگذار در بهزیستی روانشناختی [۱۵]، کیفیت زندگی [۱۶]، تندرستی عمومی و شادکامی دانشجویان است [۱۷، ۱۸].

هوش هیجانی نیز توانایی بازشناسی معنای عواطف و ارتباطات است که فرد را قادر می‌سازد تا مشکلاتش را حل کند [۱۹]. هیجانانی که دانشجویان در محیط‌های یادگیری تجربه می‌کنند می‌تواند با نتایج مهمی از قبیل موفقیت، تطابق علمی و همچنین تندرستی و تندرستی مرتبط باشد [۲۰، ۲۱].

هوش هیجانی به تطابق بهتر با مشکلات زندگی، کنترل هیجانان رضایتمندی از زندگی و کاهش سطوح تنش در ارتباط است [۲۲]. در واقع، ویژگی‌های هوش هیجانی همچون درک، توصیف، درک و مدیریت احساس، موجب مقابله کارآمد افراد با تنش‌های روزانه و اتفاقات مهم زندگی می‌شود و نتایجی همچون تندرستی روانی و جسمی، کیفیت مطلوب روابط را در پی دارد [۲۳]. یافته مطالعات نشان داده‌اند که هوش هیجانی از عوامل تأثیرگذار در تندرستی روانی [۲۴]، باورهای دینی [۲۱]، رضایت از زندگی [۲۵] و عزت‌نفس دانشجویان است [۲۶، ۲۷]. در مجموع بررسی پیشینه پژوهشی نشان می‌دهد که هوش معنوی و هوش هیجانی پیش‌بینی‌کننده عمده‌ای برای شاخص‌های تندرستی در دانشجویان محسوب می‌شوند [۲۸، ۲۹]. بیشتر پژوهش‌های انجام شده در ایران به بررسی رابطه هوش معنوی و هیجانی با تندرستی روانی و عمومی پرداخته [۳۰] و در مورد نقش این متغیرها در تندرستی معنوی پژوهش‌اندکی انجام گرفته است. مطالعه حاضر با هدف تعیین همبستگی تندرستی معنوی با هوش معنوی و هوش هیجانی در دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی انجام شد.

روش کار

این مطالعه به صورت توصیفی-همبستگی در دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی در نیمسال دوم سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۵ به شیوه نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انجام شد. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی بود (۱۰۰۰۰ نفر). تعداد نمونه بر اساس جدول کرجسی و مورگان، ۴۰۰ نفر برآورد شد [۳۱]. ابتدا از بین دانشکده‌های دانشگاه موجود در دانشگاه محقق اردبیلی، سه دانشکده به طور تصادفی (دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشکده فنی و مهندسی و دانشکده علوم انسانی) انتخاب و سپس چند کلاس از این سه دانشکده انتخاب شد. معیارهای ورود به مطالعه عبارت بودند از: مقطع تحصیلی کارشناسی و کارشناسی ارشد، گذراندن حداقل یک نیمسال تحصیلی و رضایت آگاهانه برای پاسخگویی به سؤالات

نمرات متغیرهای پژوهش عبارت بود از: تندرستی معنوی $۸۵/۱۶ \pm ۶/۶۲$ ، هوش معنوی $۴۹/۳ \pm ۹/۱۴$ ، هوش هیجانی $۱۰۵/۳ \pm ۱۲/۱۱$ و پس از تأیید مفروضه نرمال بودن داده‌ها از طریق آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای بررسی رابطه متغیرهای پژوهش (هوش معنوی، هوش هیجانی و تندرستی معنوی) از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد (جدول ۱).

جدول ۱: ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش (n=۳۸۲)

متغیر	۱	۲	۳
هوش معنوی	-		
هوش هیجانی	۰/۴۱	-	
تندرستی معنوی	۰/۵۹	۰/۵۵	-

با توجه به نتایج جدول ۱ بین هوش معنوی و هوش هیجانی ($r=۰/۴۱$) رابطه آماری معناداری مشاهده شد. همچنین بین هوش معنوی و هوش هیجانی ($r=۰/۵۹$) و هوش هیجانی ($r=۰/۵۵$) با تندرستی معنوی در بین دانشجویان همبستگی آماری معناداری وجود داشت ($P<۰/۰۵$). همچنین برای پیش‌بینی تندرستی معنوی دانشجویان بر اساس متغیرهای پژوهش از مدل رگرسیون به روش گام‌به‌گام استفاده شد. قبل از اجرای تحلیل رگرسیون، بررسی مفروضه‌های تحلیل فوق نشان داد که بین نمرات متغیرها حالت نرمال بودن چندگانه وجود داشت و هم‌خطی چندگانه وجود نداشت (جدول ۲).

جدول ۲: خلاصه تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام تندرستی معنوی از طریق هوش معنوی و هوش هیجانی

متغیر	F	R	R ²	β	B	Se	P-value
هوش معنوی	۳۲/۲۵	۰/۶۱	۰/۳۷	۰/۴۳	۲/۰۲	۰/۴۵	۰/۰۰۱
هوش هیجانی				۰/۲۴	۱/۰۲	۰/۳۸	۰/۰۰۱

جدول ۲ خلاصه تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام تندرستی معنوی را از طریق هوش معنوی و هوش هیجانی نشان می‌دهد. در این جدول مقادیر F، R و R² برای معنی‌داری مدل‌های رگرسیونی به همراه مقادیر B و β برای هر یک از متغیرهای حاضر در مدل ارائه شده است. طبق این جدول مقدار F در گام دوم ۳۲/۲۵ و ضریب تبیین ۰/۳۷ به دست آمده است که معنی‌دار است. همچنین هوش معنوی ۰/۴۳ و هوش هیجانی ۰/۲۴ تأثیر معناداری بر تندرستی معنوی داشتند ($P<۰/۰۵$)

بحث

مطالعه حاضر با هدف تعیین همبستگی تندرستی معنوی با هوش معنوی و هوش هیجانی در دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی انجام شد. نتایج نشان داد که تندرستی معنوی دانشجویان در حد متوسط بود. این یافته با نتایج مطالعات دیگر [۵، ۶] همسو بود. در پژوهش توان و همکاران میانگین نمره تندرستی معنوی در دانشجویان ۱۶/۵۷ $\pm$ ۹۶/۸۳ به دست آمد [۵]. در مطالعه‌ای که رحیمی و همکاران انجام دادند، دانشجویان دارای سطح تندرستی معنوی متوسط بودند [۶]. همچنین بین هوش معنوی و هوش هیجانی رابطه معناداری مشاهده

"پرسشنامه هوش هیجانی" (Emotional Intelligence Questionnaire) در سال ۱۹۹۸ توسط Shiring برای سنجش هوش هیجانی افراد ساخته شد. ابزار دارای ۳۳ سؤال بود و به صورت لیکرت ۵ گزینه‌ای (۱ = همیشه تا ۵ = هیچ وقت) نمره‌گذاری می‌شد (۳۸). بالاترین نمره‌ای که فرد در این مقیاس می‌توانست اخذ نماید ۱۶۵ و پایین‌ترین نمره ۳۳ بود. نمره بالا در این آزمون نشان دهنده هوش هیجانی بالا و نمره پایین نشان دهنده هوش هیجانی کم است. میزان همسانی درونی این آزمون در یک نمونه ۴۰ نفری از دانشجویان براساس ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۵ بود. همچنین در بررسی روایی همگرایی میزان همبستگی پرسشنامه با "سیاهه عزت‌نفس کوپراسمیت" (Coopersmith Self-Esteem Inventory) در ۴۰ نفر از دانشجویان ۰/۶۳ ذکر شد [۳۷].

در بررسی روایی همگرایی مقیاس در ایران، همبستگی این پرسشنامه با "ابزار هوش هیجانی صفتی" (Trait Emotional Intelligence Questionnaire) در نمونه‌ای ۴۸۰ از نوجوانان شهر تهران ۰/۶۱ گزارش شد [۳۸]. همچنین ضریب پایایی مقیاس به روش آلفای کرونباخ بر روی ۴۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه تهران بالای ۰/۷۰ به دست آمده است [۳۸]. در پژوهش حاضر روایی صوری پرسشنامه توسط پنج نفر از مدرسین گروه روانشناسی دانشگاه محقق اردبیلی تأیید شد و پایایی آن به روش آلفای کرونباخ در ۳۸۲ نفر از دانشجویان ۰/۷۱ به دست آمد.

برای جمع‌آوری داده‌ها، پژوهشگر بعد از کسب اجازه از اداره آموزش دانشکده‌ها (دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشکده فنی و مهندسی و دانشکده علوم انسانی) و مدرسین در زمان پایانی کلاس‌ها توضیحاتی در مورد پژوهش به دانشجویان داده شد. قبل از تکمیل ابزارها، رضایت شفاهی دانشجویان دریافت و پیرامون اهداف مطالعه به آن‌ها توضیحاتی ارائه شد. همچنین به آن‌ها اطمینان داده شد که اطلاعات کاملاً محرمانه خواهد ماند و نیازی به ذکر نام و نام خانوادگی نیست. زمان تقریبی برای تکمیل هر مقیاس ۱۰ الی ۱۵ دقیقه در نظر گرفته شد. به این منظور ابزارها بدون نام تکمیل گردید و آندسته از افرادی که تمایل به شرکت در پژوهش نداشتند از مطالعه خارج شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش آمار توصیفی از گزارش فراوانی، میانگین و انحراف معیار و در بخش آمار استنباطی از آزمون ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه استفاده گردید. داده‌ها در نرم افزار آماری اس پی اس نسخه ۱۸ وارد شدند و سطح معناداری ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

تعداد ۳۸۲ دانشجو (۲۰۱ دختر و ۱۸۱ پسر) در این مطالعه شرکت کردند. میانگین سنی شرکت‌کنندگان به ترتیب ۲۳/۳۳/۷ بود. ۱۳۸ نفر (۳۶/۱ درصد) از دانشجویان در دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، ۱۲۴ نفر (۳۲/۵ درصد) در دانشکده فنی و مهندسی و ۱۲۰ نفر (۳۱/۴ درصد) در دانشکده علوم انسانی مشغول به تحصیل بودند. ۲۷۹ نفر (۷۳ درصد) از دانشجویان مقطع کارشناسی و ۱۰۳ نفر (۲۷ درصد) مقطع کارشناسی ارشد بودند. ۳۴۱ نفر (۸۹/۳ درصد) از دانشجویان مجرد و ۴۱ نفر (۱۰/۷ درصد) متأهل بودند. همچنین ۶۸ نفر (۱۷/۸ درصد) شاغل و ۳۱۴ نفر (۸۲/۲ درصد) بدون شغل بودند. میانگین

هوش هیجانی را می‌توان به منظور اهداف عالی به کار گرفت و اینجاست که نقش معنویت آشکار می‌شود، چرا که معنویت نقش مهمی را در آموزش و رشد اخلاقیات ایفا می‌کند. با توجه به اینکه استفاده از هوش هیجانی در هر محدودهای نیازمند حد و مرزهای اخلاقی خاص خود می‌باشد، می‌توان گفت معنویت به طور غیرمستقیم، هوش هیجانی را ارتقا و حتی کنترل می‌کند [۲۱، ۲۴]. از طرفی، در هوش هیجانی مهارت‌هایی وجود دارد که پردازش اطلاعات هیجانی را تسهیل و باعث انسجام فکر می‌شود. بنابراین، افرادی که به احساسات خود توجه کرده و آن را شناسایی و درک می‌نمایند و حالت خلقی خود را بازسازی می‌کنند، می‌توانند تأثیر مشکلات را به حداقل رسانده و به راحتی با آن‌ها مقابله کنند که این امر باعث بهبود تندرستی معنوی، عزت‌نفس و رضایت از زندگی افراد می‌شود [۲۵، ۲۶]. به نظر می‌رسد افرادی که هوش هیجانی بالایی دارند در هر حیطه از زندگی متمایزند، در زندگی خود خرسند، کارآمدند و باورهای مذهبی را در اختیار دارند که همین امر موجب بهبود تندرستی معنوی آنان می‌شود. در مجموع نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان داد که هوش معنوی و هوش هیجانی از عوامل تأثیرگذار در تندرستی معنوی دانشجویان است.

نتیجه‌گیری

هوش معنوی و هوش هیجانی در زمره متغیرهای مرتبط با تندرستی معنوی دانشجویان بوده و توانایی پیش‌بینی آن را دارند. دانشجویان دارای سطوح بالاتر هوش معنوی و هوش هیجانی از تندرستی معنوی بالاتری نسبت به سایرین برخوردارند. بنابراین، برای ارتقای تندرستی معنوی دانشجویان لازم است روان‌شناسان و مشاوران به نقش هوش معنوی و هوش هیجانی توجه بیشتری کنند. لازم است سیاست‌گذاران و مجریان برنامه‌های آموزشی با فراهم آوردن محتوا و محیط آموزشی مناسب و اتخاذ راهبردهای مؤثر، زمینه ارتقای تندرستی معنوی دانشجویان را در طول دوران تحصیل فراهم سازند. از محدودیت‌های مطالعه حاضر استفاده از ابزارهای خودسنجی بود که می‌تواند تا اندازه‌ای تحت تأثیر عوامل انسانی قرار گیرد. همچنین شرکت دانشجویان یک دانشگاه محدودیت دیگر پژوهش حاضر بود. لذا در تعمیم نتایج آن به گروه‌های دیگر باید احتیاط نمود.

سپاسگزاری

مطالعه حاضر مستخرج از طرح پژوهشی مصوب به شماره ۱۲/۱/ب/۹۷/۶/۴ توسط معاونت پژوهشی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه محقق بوده است. بدینوسیله از تمامی کسانی که در انجام این مطالعه همکاری‌های لازم را انجام دادند، تشکر و قدردانی می‌شود.

References

1. Adhikari A, Dutta A, Sapkota S, Chapagain A, Aryal A, Pradhan A. Prevalence of poor mental health among medical students in Nepal: a cross-sectional study. *BMC Med Educ.* 2017;17(1):232. doi: 10.1186/s12909-017-1083-0 pmid: 29183315
2. Narimani M, Samadifard H. [The Relationship of Alexithymia and Cognitive Failure with Spiritual Health in

شد که با یافته‌های مطالعات دیگر [۷] همسو بود. می‌توان گفت که هوش معنوی به رشد، غنا و تقویت هوش هیجانی کمک می‌کند و همچنین هوش هیجانی فرد باری دهنده، به یک هوش معنوی بالاست؛ بنابراین، برای رسیدن به یک زندگی شاد و همراه با تندرستی جسمی و روانی هوش، معنوی و هوش هیجانی لازم و ملزوم یکدیگر هستند. نتایج نشان داد که بین هوش معنوی و تندرستی معنوی دانشجویان رابطه مثبت و معناداری وجود داشت. به عبارت دیگر، هر چه هوش معنوی در دانشجویان بالاتر باشد، به همان اندازه تندرستی معنوی در آنان بیشتر خواهد بود. این یافته با نتایج مطالعات دیگر [۱۵-۱۷] همسو بود. نتایج مطالعه Beauvais و همکاران نشان داد که هوش معنوی از عواملی است که می‌تواند بهزیستی معنوی افراد را تحت تأثیر قرار دهد [۱۳]. همبستگی بالای هوش معنوی و تندرستی معنوی شاید به این دلیل باشد که این دو سازه با هم همپوشی زیادی دارند. یافته مطالعه پروانه و همکاران نشان داد که بین هوش معنوی و بهزیستی روانشناختی رابطه معناداری وجود دارد [۱۵]. از طرفی بلقان‌آبادی و همکاران به این نتیجه رسیدند که هوش معنوی در کیفیت زندگی افراد نقش دارد [۱۶]. پژوهش امیریان و همکاران نیز از نقش هوش معنوی در شادکامی دانشجویان حمایت می‌کند [۱۷]. در تبیین نتیجه می‌توان گفت که طبق نظر پژوهشگران دانشجویان به کمک معنویت نیازهایشان را شناسایی و مشکلاتشان را حل می‌کنند. در واقع، افراد با استفاده از هوش معنوی می‌توانند حوادث و رخداد‌های زندگی را از لحاظ معناداری غنی کنند. پژوهشگران با تأیید وجود هوش معنوی، آن را استعدادی می‌دانند که انسان در حل مسائل معنوی و ارزشی خود به کار می‌گیرد و زندگی خود را در حالتی گسترده از وسعت، غنا و معنا قرار می‌دهد [۱۳، ۱۵]. در واقع، هوش معنوی می‌تواند آرامش را به خصوص در شرایط تنش‌زا به انسان هدیه کرده و باعث افزایش تندرستی معنوی افراد شود [۱۶]. افرادی که رویدادهای زندگی را معنادار درک می‌کنند، راحت‌تر با آن‌ها کنار می‌آیند و این امر سبب می‌شود آنان از تندرستی معنوی بالاتری برخوردار باشند [۱۷، ۱۸]. در مجموع هوش معنوی ظرفیت و توانایی منحصر فردی را در شخص ایجاد می‌کند تا معنا را در زندگی درک کند و به موقعیت‌های معنوی بالاتر راه یابد.

یافته دیگر مطالعه نشان داد که بین هوش هیجانی و تندرستی معنوی در بین دانشجویان همبستگی مثبت و معناداری وجود داشت. نتایج پژوهش‌های دیگر نیز نشان داده است که هوش هیجانی از عوامل تأثیرگذار در بهبود تندرستی [۲۴]، باورهای مذهبی [۲۱]، رضایت از زندگی [۲۵] و عزت‌نفس [۲۶] دانشجویان می‌باشد که نتایج پژوهش حاضر با این یافته‌ها همخوانی داشت. در تبیین این یافته باید گفت که رشد و تحول معنوی که در اثر اعمال مذهبی روی می‌دهد، در رشد هوش هیجانی نقش مهمی دارد و محدود‌های که هوش هیجانی در آن مورد استفاده قرار می‌گیرد، به حد و مرزهای اخلاقی و معنوی نیاز دارد.

- Male Students of Ardabil Payam-e Noor University]. *Health Based Res.* 2017;3(2).
3. Ziapour A, Khatony A, Jafari F, Kianipour N. Prediction of the Dimensions of the Spiritual Well-Being of Students at Kermanshah University of Medical Sciences, Iran: The Roles of Demographic Variables. *J Clin Diagn Res.* 2017;11(7):VC05-VC9. doi: 10.7860/JCDR/2017/25114.10314 pmid: 28893021

4. Sen S, Pal D, Hazra S, Pandey GK. Spiritual health of students in government medical colleges of Kolkata and their coping skills in a crisis situation. *Indian J Public Health*. 2015;59(3):196-203. doi: 10.4103/0019-557X.164657 pmid: 26354395
5. Tavan H, Taghinejad H, Sayehmiri K, Yary Y, Khalafzadeh A. [Spiritual health of nursing student]. *Islam Health J*. 2015;2(1):26-32.
6. Najmeh Ebadi B, Rahgoi A, Hosseini MA, Fallahi Khoshknab M, Biglarian A. The Correlation between Spiritual Well-Being and Hope among Nursing Students of Medical Sciences Universities and Islamic Azad Universities of Yazd. *J Health Promot Manage*. 2017;6(4):8-13. doi: 10.21859/jhpm-06042
7. Koohbanani SE, Dastjerdi R, Vahidi T, Far M-HG. The Relationship Between Spiritual Intelligence and Emotional Intelligence with Life Satisfaction Among Birjand Gifted Female High School Students. *Procedia - Soc Behav Sci*. 2013;84:314-20. doi: 10.1016/j.sbspro.2013.06.558
8. Pant N, Srivastava SK. The Impact of Spiritual Intelligence, Gender and Educational Background on Mental Health Among College Students. *J Relig Health*. 2019;58(1):87-108. doi: 10.1007/s10943-017-0529-3 pmid: 29192361
9. Devi RK, Rajesh NV, Devi MA. Study of Spiritual Intelligence and Adjustment Among Arts and Science College Students. *J Relig Health*. 2017;56(3):828-38. doi: 10.1007/s10943-016-0225-8 pmid: 27007602
10. Ghana S, Jouybari L, Sharif Nia S, Hekmatfashar M, Sanagoo A, Chehregosha M. Correlation of spiritual intelligence with some of demographic and educational factors among the students of Golestan University of Medical Sciences. *J Health Promot Manage*. 2013;2(1):17-23.
11. Heidari Gorji A, Darabinia M, Ranjbar M. Emotional and Spiritual Intelligence Among Medical Students in Iran. *Iranian J Psychiatry Behav Sci*. 2017;11(4). doi: 10.5812/ijpbs.9504
12. Moallemi S. Spiritual intelligence and high risk behaviors. *Int J High Risk Behav Addict*. 2014;3(1):e18477. doi: 10.5812/ijhrba.18477 pmid: 24971302
13. Beauvais A, Stewart JG, DeNisco S. Emotional intelligence and spiritual well-being: implications for spiritual care. *J Christ Nurs*. 2014;31(3):166-71. pmid: 25004728
14. Mahasneh AM, Shammout NA, Alkhazaleh ZM, Al-Alwan AF, Abu-Eita JD. The relationship between spiritual intelligence and personality traits among Jordanian university students. *Psychol Res Behav Manag*. 2015;8:89-97. doi: 10.2147/PRBM.S76352 pmid: 25834470
15. Parvaneh E, Momeni K, Parvaneh A, Karimi P. [Predicted psychological well-being according to spiritual intelligence and hardiness of students female]. *Islam Health J*. 2015;1(4):14-20.
16. Bolghan-Abadi M, Ghofrani F, Abde-Khodaei MS. Study of the spiritual intelligence role in predicting university students' quality of life. *J Relig Health*. 2014;53(1):79-85. doi: 10.1007/s10943-012-9602-0 pmid: 22528289
17. Amirian ME, Fazilat-Pour M. Simple and Multivariate Relationships Between Spiritual Intelligence with General Health and Happiness. *J Relig Health*. 2016;55(4):1275-88. doi: 10.1007/s10943-015-0004-y pmid: 25616864
18. Heydari A, Meshkinyazd A, Soudmand P. The Effect of Spiritual Intelligence Training on Job Satisfaction of Psychiatric Nurses. *Iran J Psychiatry*. 2017;12(2):128-33. pmid: 28659985
19. Freshwater D, Stickley T. The heart of the art: emotional intelligence in nurse education. *Nurs Inq*. 2004;11(2):91-8. doi: 10.1111/j.1440-1800.2004.00198.x pmid: 15154888
20. Schutte NS, Malouff JM, Thorsteinsson EB, Bhullar N, Rooke SE. A meta-analytic investigation of the relationship between emotional intelligence and health. *Pers Individ Differences*. 2007;42(6):921-33. doi: 10.1016/j.paid.2006.09.003
21. Karimi F. [Religious beliefs and emotional intelligence in University Students]. *Educ Strateg Med Sci*. 2014;7(2):121-6.
22. Khoshakhlagh H, Faramarzi S. The relationship of emotional intelligence and mental disorders with internet addiction in internet users university students. *Addict Health*. 2012;4(3-4):133-41. pmid: 24494148
23. Li GS-F, Lu FJH, Wang AH-H. Exploring the Relationships of Physical Activity, Emotional Intelligence and Health in Taiwan College Students. *J Exerc Sci Fitness*. 2009;7(1):55-63. doi: 10.1016/s1728-869x(09)60008-3
24. Carvalho VS, Guerrero E, Chambel MJ. Emotional intelligence and health students' well-being: A two-wave study with students of medicine, physiotherapy and nursing. *Nurse Educ Today*. 2018;63:35-42. doi: 10.1016/j.nedt.2018.01.010 pmid: 29407258
25. Ruiz-Aranda D, Extremera N, Pineda-Galan C. Emotional intelligence, life satisfaction and subjective happiness in female student health professionals: the mediating effect of perceived stress. *J Psychiatr Ment Health Nurs*. 2014;21(2):106-13. doi: 10.1111/jpm.12052 pmid: 23578272
26. Di Fabio A, Kenny ME. Promoting Well-Being: The Contribution of Emotional Intelligence. *Front Psychol*. 2016;7:1182. doi: 10.3389/fpsyg.2016.01182 pmid: 27582713
27. Costa H, Ripoll P, Sanchez M, Carvalho C. Emotional intelligence and self-efficacy: effects on psychological well-being in college students. *Span J Psychol*. 2013;16:E50. doi: 10.1017/sjp.2013.39 pmid: 23866247
28. Miri MR, Kermani T, Khoshbakht H, Moodi M. The relationship between emotional intelligence and academic stress in students of medical sciences. *J Educ Health Promot*. 2013;2:40. doi: 10.4103/2277-9531.115836 pmid: 24083290
29. Karimi-Moonaghi H, Gazerani A, Vaghee S, Gholami H, Salehmoghaddam AR, Gharibnavaz R. Relation

- between spiritual intelligence and clinical competency of nurses in Iran. *Iran J Nurs Midwifery Res.* 2015;20(6):665-9. doi: [10.4103/1735-9066.170002](https://doi.org/10.4103/1735-9066.170002) pmid: [26793250](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26793250/)
30. Hosseinpoor MH, Younesian A, Khosravi A, Sabbagh Y, Kollahdozan S. [Relationship between general health with emotional intelligence and spiritual intelligence in students]. *Knowledge Health.* 2015;10(2):11-7.
  31. Krejcie RV, Morgan DW. Determining Sample Size for Research Activities. *Educ Psychol Meas.* 2016;30(3):607-10. doi: [10.1177/001316447003000308](https://doi.org/10.1177/001316447003000308)
  32. Paloutzian RF, Ellison CW. Loneliness, spiritual well-being and the quality of life. New York: Wiley; 1982. 224-37 p.
  33. Fatemi N, Rezaei M, Givari A, Hosaini F. [The effect of praying on spiritual health of cancer patients]. *Payesh.* 2006;5(4):295-304.
  34. khodaveisi MB, aiat M, Amini R, Roshanaei Q. [The correlation on general health and spiritual health of nursing students in University of Hamedan Medical Sciences in 2016]. *Avicenna J Nurs Midwifery Care.* 2017;25(3):29-36.
  35. King DB, DeCicco TL. A Viable Model and Self-Report Measure of Spiritual Intelligence. *Int J Transpers Stud.* 2009;28(1):68-85. doi: [10.24972/ijts.2010.28.1.68](https://doi.org/10.24972/ijts.2010.28.1.68)
  36. Moallemi S, Bakhshani NM, Raghbi M. [On the relationship between mental health, spiritual intelligence and dysfunctional attitudes in students of Sistan and Baluchestan University, Southeast of Iran]. *QJ Fundam Mental Health.* 2011;12(48):702-9.
  37. Adib-Hajbaghery M, Lotfi MS. [The Association of Emotional Intelligence with Academic Achievement and Characteristics of Students of Kashan University of Medical Sciences]. *Iranian J Med Educ.* 2013;13(9):703-10.
  38. Ezadi YA, Abolghasemi M, Merali RO. [The Relationship between Emotional Intelligence and Academic Achievement among Students of a Military University]. *J Mil Psychol.* 2011;2(5):17-27.